

costes d'Àfrica que a les europees. De fet ja és conegut que una forma més simple, AFRICĀNUS, va donar un nom de planta i justament una planta no gaire diferent de la que interessa, i en el territori mossàrab, on creix el bargalló i on trobem la documentació més antiga del nom (i la de tots els temps). Segons Abenbeklariš (c. l'a. 1100) *abreqano* era el nom mossàrab del terebint, i Simonet i Dozy coincidiren ja a derivarlo d'AFRICANUS.⁷ Encara que el terebint sigui planta ben diferent del bargalló, pertanyent a la família del 10 llentiscle, hi ha analogies, d'una banda perquè totes dues són arbusts i africans, de muntanyes seques; després per llur fruiteta (drupàcia la del terebint o llentiscle) i pel peduncle carnós i comestible que tenen una i altra. L'evolució fonètica d'*abreqano* és la 15 mateixa d'AFRICUS 'vent de migdia', cast. *ábrego*.

La forma *bragayans* documentada per RMA., la nostra gran font mossàrab (p. 508 traduïnt «palma arbor» i àrab *ǧummāra*) presenta precisament *brag-* amb la *r* combinada amb la *b*, tal com cal esperar d'AFRICANUS, 20 i el pas dissimilatori de -ANIONE a -alyone ja cal esperar-lo. Més tard la *r* es dissociava fàcilment de la *b* abans de l'accent (*brag-* > *barg-*, tal com *bregadores* > *bergadores*, *bregant* > *bergant* i tants altres) i la semblança entre *bargalló* i *barballó* acabaria de consolidar aquesta forma. Fins i tot no descarto la possibilitat que, en el detall de la forma, *barballó* 'espígol' no sofrís també la influència de *bargalló* *AFRICANIONE, mentre que aquest, per la seva banda, se sotmetria a l'estructura del mot català del Nord, pel que 30 fa a l'afèresi de la inicial (*a*)*br-*, i fins al canvi de -anione en -alione aquest encontre hi pogué contribuir.

¹ Que noms compostos de BARBA s'han usat per designar herbes com la que ens interessa és segur, així ho hem vist amb *barba de cabra*, *barba de boc* i ³⁵ altres, en l'article BARBA; no sols *barba de boc* a Portbou, sinó també *barbe-de-bouc* 'espígol' ja en francès mitjà, per al qual es pot veure, E. Rolland, *Flore Pop.* VIII, 194. — ² Cites d'escriptors de tot els Països: «arrancaba los palmitos de la tierra, buscando el *margalló*, el amargo troncho entre cuyas envolturas pulposas encontraba las tiernas hijuelas, de dulce sabor», Blasco Ibáñez, *Cañas y barro*, p. 66; «pel desig de *margalló* rosegava la granera» la pintoresca dita valenciana recollida de M. Gadea, ⁴⁵ *T. del Xè III*, 77; «en els planells de la vall, palmers de *margallons* mostrant un verd intens» en el castellonenc J. Porcar, *BSCC* XIV, 244. Ja Sanelo registrà «*margalló*: palmito, planta silvestre». I des del valencià es propagà fins a Sogorb («cuando se ⁵⁰ quiere nombrar las hojas de la planta, se dice *palma* o *palmito*, cuando la parte comible y sus envolturas, *margallón*», Torres Fornés, p. 141. En el dialecte xurro d'Ènguera i Canal de Navarrés diuen *margajón* (amb la var. *mardajón*, a Bolbait, i amb ⁵⁵ aquesta forma fonètica també apareix al Villar del Arzobispo, segons l'estudi de V. Llatas); *margajonera* és 'palmera' a Navarrés (*mardajonera* a Bolbait). — ³ «Mire, li porto estos *bargallons* per a la famílieta. — ¿No li tinc manat que vinga sempre ⁶⁰

en les butxaques buides?», Vergés i Paulí. — ⁴ Sense poder tampoc rebutjar-lo em guardaré d'assegurar que hi hagi relació real entre el nostre nom de planta i dos noms propis que trobo documentats en país més o menys llunyà, *Insula d'en Margalhó*, a. 1352 (*Insula Margalionis*, 1346, avui *Margalions* partida del terme de Narbona, Sabarthès, *Dict. Top. de l'Aude*, s. v.), i un *Pelay barvayón* en un doc. de Lleó de l'any 1240 (Staaff, *Anc. D. Léonais*, 83.12), que més aviat sembla derivat de *barba* 'el barbut', independent del fitònim. — ⁵ I de l'àrab *'aqhuwān*, planta que (segons Dozy) citen els àrabs allà on els europeus parlen del «lis ou la pâquerette blanche». Ara bé, els galzerans són una liliàcia. — ⁶ Cf. algerià *barwāq* 'asphodelus ramosus' (Beaussier; bereber?). *Barqān* (o *raqān*) «pistachier mâle» (Abenalauam, en Dozy I, 74), potser idèntic a *barqā* nom d'un llegum nabateu segons Abenalbéitar, *māraqa* o *mār(i)qa* nom d'una espècie de xufla a Tunis i ja en Abenalauam (Dozy II, 584a). O bé encara influència de *bargāt* 'cabana de palla' (*PALc.*, I Dozy-Eng., 236)? — ⁷ Els còdexs pròpiament no ho vocalitzen però el còdex de Nàpols ho escriu amb els signes consonàntics 'br'qnh i el de Leiden amb 'bryqnh, ço que segons el sistema hispànic i magrebí és l'equivalència inequívoca d'*abrécano* (com voldria accentuar Simonet, *Glos. Moz.*, p. 2) o d'*abrecáno*, si prenem la lletra de prolongació, vacil·lant, com a mera notació del timbre palatal de la vocal i no pas com a símbol de quantitat o accent. Això és més probable, donada l'etimologia (de tota manera en cas d'arabització també s'explicaria en les lleis accentuals de l'àrab vulgar un recul d'accent *abriqānu* > *abriqanu*).

BARBAR, i abans *barbre*, pres del ll. *barbārus* 'estranger', 'bàrbar, salvatge, cruel', d'origen grec. □ ^{1.ª doc.}: S. XIII.

Ja usat per Arnau de Vilanova (*AlcM*) i en les *Vides Ross.* «deels *bàrbars* qui eren en la terra, ac gran paor», 145.1, 186v1, 109r2 (traduïnt *barbara gens*). Tant a l'Edat Mitjana com en el segle de la Renaixença coexisteixen les dues formes *bàrbar* i *barbre*, amb predomini d'aquesta (fins al segon decenni del S. xx, en què la llengua literària es decidí a eliminar-la de l'ús normal), predomini almenys en el masculí i amb el valor de substantiu, mentre que com a adjectiu i en l'ús femení ha tingut constantment gran amplitud la forma més radicalment culta *bàrbar*, -ara — i l'altra solament cap a 1890-1910 tendia a generalitzar-se per ultra-purisme. A l'Edat Mitjana fou ja molt usat: els turcs són anomenats «aquells *barbres* sens ley» en el *Curial* (*NCL* III, 211), «ab rams, verdura, / de les menteres, / brots d'oliveres / e altres arbres, / molts d'aquells *barbres* / que s'hi trobaren / ne enramaren / Jetsemani», «aquell prom Lot / --- / ni sa muller / (mirà darrer, / e tornà's marbre), / de poble *barbre* / volent exir ---», J. Roig, *Spill*, vv. 12456, 13318.

Amb diversos matisos, però, el sentit del mot pre-